

NEEKONOMICKÉ SÚVISLOSTI NEPLATENEJ PRÁCE

UNECONOMIC CONTEXT OF UNPAID WORK

KIKA Marián, MARTINKOVIČOVÁ Miriam

Abstrakt

Cieľom príspevku je sprístupniť a interpretovať výsledky vedecko-výskumného projektu zameraného na problematiku neplatennej práce z hľadiska jej neekonomických súvislostí. Text ponúka pohľad na neplatenú prácu ako prirodzenú, historicky zakotvenú súčasť každodenného života rodín v podmienkach SR. Štúdiá identifikuje prevládajúce motívy a postoje vykonávania jednotlivých foriem neplatennej práce v domácnostiach a zdôvodňuje pozitívne sociálne korelácie medzi jej rozsahom a vplyvom na podnecovanie, udržiavanie a rozvíjanie kladných väzieb medzi členmi rodiny, širším rodinným zázemím, sociálnou komunitou v príslušnej lokalite a potenciál neplatennej práce z hľadiska jej podpory vzájomnej solidarity a súdržnosti.

Abstract

The aim of this paper is to make and interpret results of scientific research project focused on the issue of unpaid work in terms of its non-economic contexts. Text offers a view of unpaid work as a natural, historically enshrined part of everyday family life in conditions of Slovakia. The study identifies the prevailing attitudes and motives of the implementation of various forms of unpaid work in the home and justifies social positive correlation between the extent and impact, to encourage, develop and maintain the positive relationships between members of the family, wider family background, social community of the area and potential of unpaid work for the promotion of mutual solidarity and cohesion.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Práca je neodmysliteľnou a samozrejmovou súčasťou ľudského sveta. Zároveň nevyhnutnou podmienkou napĺňania jeho zmyslu v podobe uspokojovania nekonečných ľudských potrieb. Ako ekonomická kategória je práca predmetom ekonomických analýz už dávno. Jej vnímanie v zmysle vykonávania úloh vyžadujúcich mentálne a fyzické úsilie, ktorého cieľom je výroba tovarov a služieb slúžiacich na uspokojovanie ľudských potrieb (Giddens, 2000) naznačuje, že tento pojem v sebe zahŕňa automaticky všetky ľudské činnosti, ktoré sú potrebné na vytváranie a udržiavanie života bez ohľadu na to, či sú platené alebo neplatené.

Širší sociálny kontext a pohľad na determinanty ovplyvňujúce charakter a hodnotu práce vniesol do sociáno-vedného diskurzu až feminizmus a postmodernizmus (Beneria, 1995; Minnich, 1990; Hartman, H.I., 2000 – 2001; England – Folbre, 2003). Uplatňovanie rodového hľadiska v ekonomickej teórii a politike od konca 70-tych rokov minulého storočia, prispelo ku komplexnejšiemu poznaniu, hodnoteniu a štrukturovanému vnímaniu fenoménu ľudskej práce. Ekonomika začala byť vnímaná nielen cez organizácie, kde ľudia pracujú pre

zárobok a získavajú potrebné tovary a služby, teda nielen optikou fungovania trhu a podnikateľských subjektov, ale pozornosť sa začala sústreďovať aj na domácnosti a tzv. netrhné subjekty.

V súvislosti s tým sa zaviedlo viacero pravidelných štatistických zisťovaní s novými ukazovateľmi a možnosťami spracovania či medzinárodného porovnávania (napr. zjednotenie metodiky Výberového zisťovania pracovných síl či Informačného systému o priemerných zárobkoch a cene práce, EÚ-SILC, Time Use Survey, ale aj European Social Survey, Európsky výskum hodnôt a pod.).

Príspevok ponúka prvotné spracovanie údajov vedecko-výskumného projektu pod názvom „Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, ktorý sa realizoval v rokoch 2011 – 2012 na EF UMB v Banskej Bystrici formou dotazníkového zisťovania názorov a postojov oslovených respondentov. Výskumnú vzorku tvorilo 1564 oslovených domácností a celkovo 4435 respondentov v zapojených domácnostiach. Tieto fakty dovoľujú definovať realizovaný výskum a jeho výberový súbor ako reprezentatívny na podmienky SR (podľa príslušnosti respondentov ku krajom SR, podľa počtu členov domácností, podľa pohlavia respondentov a príslušnosti k vekovej kategórii). Projekt sa sústredil práve na uvedenú problematiku neplatenj práce a navyše poskytoval priestor skúmať ju nielen z hľadiska ekonomických, ale aj neekonomických súvislostí.

2 SOCIÁLNE VÝZNAMY NEPLATENEJ PRÁCE

Ako sme naznačili, problematiku neplatenj práce v domácnostiach je možné skúmať, merať a posudzovať z ekonomického hľadiska z rôznych uhlov pohľadu (cena práce, objem neplatenj práce, jej podiel na hrubom domácom produkte, rozsah a štruktúra činností neplatenj práce, sezónnosť, trhové diery, časové náklady na neplatenú prácu, ...). V podstate ide o snahu kvantifikovať jej výslednú hodnotu a zapracovať ju do štatistík o produktivite národnej ekonomiky.

Iný uhol pohľadu na neplatenú prácu v domácnostiach otvára priestor na skúmanie kvalitatívnych charakteristík tohto fenoménu a umožňuje tak uchopiť neekonomické, sociálne významy výskytu jednotlivých foriem neplatenj práce v domácnostiach.

Priestor, ktorý bol v rámci projektu vytvorený na skúmanie týchto dimenzií neplatenj práce dovolil venovať hlbšiu pozornosť nasledujúcim neekonomickým aspektom neplatenj práce:

- motívy vedúce k neplatenj práci,
- postoje k neplatenj práci,
- pomoc pri neplatenj práci,
- perspektíva a vývoj neplatenj práce.

Východiskovým predpokladom uvažovania v rámci celého vedecko-výskumného projektu bola premisa, že za neplatenú prácu v domácnostiach považujeme všetky produktívne ľudské činnosti, za ktorú človek nedostáva mzdu. Na základe toho, ako aj realizovaných medzinárodných výskumov v tejto oblasti a existujúcich odborných zahraničných zdrojov (Hirway, I., 2003) sme jednotlivé druhy neplatenj práce klasifikovali do niekoľkých základných kategórií (tabuľka 1).

Tabuľka 1 Kategórie neplatenej práce

	Kategórie neplatenej práce
1.	Príprava jedál
2.	Domáce práce – upratovanie
3.	Výroba a údržba textílií
4.	Záhradkárstvo a starostlivosť o zvieratá
5.	Výstavba (stavebníctvo) a rekonštrukcie
6.	Nakupovanie a služby
7.	Starostlivosť o deti
8.	Starostlivosť o dospelých
9.	Dobrovoľnícka práca

Prameň: VEGA 11/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, EF UMB, 2011 – 2012.

V prípade sledovania motívov vedúcich k neplatenej práci sme vyslovili nasledujúcu pracovnú hypotézu:

H1 Predpokladáme, že pri motivácii respondentov k neplatenej práci prevláda jej úloha výchovného vzoru a dôvody upevňovania vzťahov v rodine.

Respondenti mali v prípade tejto otázky možnosť vybrať z niekoľkých ponúknutých okruhov príčin či dôvodov (Tabuľka 2), ktoré ovplyvňujú ich rozhodnutie vykonávať neplatenú prácu v ich rodinnom prostredí.

Tabuľka 2 Motívy neplatnej práce

1.	Sú to tradičné práce v našej domácnosti
2.	Tieto práce slúžia ako výchovný vzor a upevňujú vzťahy v našej domácnosti (rodine)
3.	Považujem to za zmysluplné trávenie voľného času (je to moje hobby, forma vlastnej sebarealizácie)
4.	Tieto služby a produkty sú pre mňa na trhu drahé (finančne nedostupné)
5.	Rovnaké produkty a služby na trhu sú menej kvalitné (nekvalitné)
6.	Tieto služby a produkty sú na trhu nedostupné (vzdialenosť, kapacity a iné)
7.	Tieto činnosti považujem za prirodzenú pomoc druhým (charita)

Prameň: vlastné spracovanie

Prvú kategóriu motívov vedúcich k neplatnej práci tvorili dôvody, ktoré majú tzv. sociálno-vzťahový rozmer a môžeme medzi ne zaradiť motívy, ktoré ovplyvňujú výskyt, rozsah a charakter neplatennej práce v domácnostiach na základe svojho prirodzeného, tradovaného zakotvenia vo vzájomných vzťahoch medzi členmi rodiny či širším rodinným zázemím (tradičné práce v domácnostiach, výchovný vzor a upevňovanie vzťahov v rodine, zmysluplné trávenie voľného času), prípadne inou sociálnou komunitou (prirodzená pomoc druhým – dobrovoľníctvo). Druhú skupinu motívov reprezentovali tie, ktoré majú ekonomicko-finančný charakter a týkajú sa existencie alebo absencie trhových substitútov jednotlivých produktov a služieb, ktorých dostupnosť, kvalita a cena však výrazne ovplyvňuje rozhodovanie sa domácností o ich využívaní a nakupovaní (rovnaké služby a produkty na trhu sú drahé, sú menej kvalitné až nekvalitné, tieto služby a produkty sú na trhu nedostupné z dôvodu vzdialenosti, kapacity, ...).

Zistené výsledky výskumu dovoľujú konštatovať čiastočné potvrdenie postulovanej hypotézy H1, ako to vyplýva zo štatisticky spracovaných dát (Tabuľka 3).

Tabuľka 3 Preferované motívy vedúce k neplatenej práci (podiel výskytu odpovedí)

	Mean Rank
Dôvody_Tradičné_práce	6,32
Dôvody_Výchovný_vzor	4,39
Dôvody_Voľný_čas	5,29
Dôvody_Drahé_na_trhu	3,78
Dôvody_Menej_kvalitné	2,94
Dôvody_Nedostupné	2,44
Dôvody_Pomoc_druhým	2,83

Prameň: VEGA 11/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatennej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, EF UMB, 2011 – 2012.

Na problematiku motívov neplatnej práce prirodzene nadväzuje potreba skúmať postoje k nej. V tejto súvislosti sme v rámci uskutočneného výskumu formulovali nasledujúcu hypotézu:

H2 Predpokladáme, že neplatená práca má pozitívne sociálne efekty a preto v rámci výskumu prevláda taký postoj k neplatenej práci, že respondenti ju robia radi a dobrovoľne.

Zodpovedajúca otázka v dotazníku ponúkala možnosť výberu z troch alternatív, štrukturovanie a zdôvodnenie ktorých ponúka Tabuľka 4.

Tabuľka 4 Možnosti postojov k neplatnej práci

Postoj k neplatnej práci	Vzťah k neplatenej práci	Kódovanie
a – tieto práce robím preto, lebo musím	záporný	0
b - tieto činnosti robím preto, lebo musím, robím ich však rád	viac-menej kladný	1
c - tieto práce robím rád a dobrovoľne	jednoznačne kladný	1

Prameň: vlastné spracovanie

Vzhľadom na polarizáciu možných postojov k neplatenej práci (musím – chcem) sme pri spracovávaní výsledkov výskumu zoradili možnosti b - tieto činnosti robím preto, lebo musím, robím ich však rád a c - tieto práce robím rád a dobrovoľne do spoločnej kategórie postojov, ktoré odrážajú viac kladný (1 - pozitívny) ako negatívny (0 - záporný) vzťah k jednotlivým druhom neplatenej práce v domácnostiach. Na základe toho nám výsledky uskutočneného sociologického prieskumu v podmienkach SR dovoľujú prezentovať výsledky štatisticky spracované v Tabuľke 5.

Tabuľka 5 Postoje k neplatnej práci

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 (nerobia radi)	1767	39,8	43,0	43,0
	1 (robia radi)	2340	52,8	57,0	100,0
	Total	4107	92,6	100,0	
Missing	System	328	7,4		
Total		4435	100,0		

Prameň: VEGA 11/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, EF UMB, 2011 – 2012.

Z uvedených zistení vyplýva, že formulovaná hypotéza H2 bola potvrdená. Respondenti svojimi odpoveďami potvrdili, že neplatenú prácu vykonávajú v prevažnej miere radi a dobrovoľne. Pri druhotnom triedení získaných údajov je možné toto konštatovanie špecifikovať v závislosti od pohlavia respondentov. V takom prípade výskum potvrdzuje skutočnosť, že kladný vzťah k neplatenej práci je častejší u žien ako u mužov (Tabuľka 6).

Tabuľka 6 Postoje k neplatenej práci podľa pohlavia

			postoj k neplatenej práci rád		Total
			0	1	
Pohlavie	muž	Count	929	990	1919
		% of Total	22,6	24,1	46,7
	žena	Count	837	1350	2187
		% of Total	20,4	32,9	53,3
Total		Count	1766	2340	4106
		% of Total	43,0	57,0	100,0

Prameň: VEGA 11/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, EF UMB, 2011 – 2012.

Ďalším neekonomickým aspektom neplatenj práce, ktorému sme venovali pozornosť v rámci realizovaného výskumu bola pomoc pri neplatenj práci. Pri skúmaní tejto otázky sme formulovali nasledujúcu hypotézu:

H3 Predpokladáme, že pri vykonávaní neplatenj práce v domácnosti respondentom častejšie pomáhajú rodinní príslušníci (partner, deti, rodičia)

Zistené výsledky umožňujú konštatovať, že vyslovená hypotéza H3 bola potvrdená (Tabuľka 7). Podiel pomoci rodinných príslušníkov (partner, deti, rodičia) na neplatenj práci v domácnosti predstavuje 79,4%. Naopak, nerodinní príslušníci sa na pomoci v rámci jednotlivých druhov neplatenj práce podieľajú v rozsahu 20,6%. Zaujímavým zistením je fakt, že 23,1% podiel na neplatenj práci v rodinách pripadá na deti, čo poukazuje na nezanedbateľnú účasť potomstva na tomto type rodinných aktivít. Zároveň tento údaj potvrdzuje naše ponímanie neplatenj práce ako významného pozitívneho faktora, ktorý modeluje vytváranie blízkych sociálnych väzieb a pozitívnych závislostí medzi členmi rodiny aj na základe spoločného podieľania sa na vykonávaní konkrétnych aktivít v rámci neplatenj práce.

Problematika vnímania perspektívy a vývoja rozsahu neplatenj práce v domácnostiach v budúcnosti, bola predmetom záujmu poslednej časti výskumu, ktorá skúmala neekonomické súvislosti neplatenj práce. Postulovaná hypotéza vzťahujúca sa na tento rozmer neplatenj práce znela:

H4 Predpokladáme, že u respondentov výskumu bude prevládať mienka, že podiel neplatenj práce v ich domácnosti sa bude v budúcnosti zväčšovať.

Tabuľka 7 Pomoc pri neplatenj práci

		Odpovede		podiel respondentov
		N	Podiel	
Pomoc	Pomoc_Partner	1958	29,950	,495
	Pomoc_Deti	1513	23,140	,382
	Pomoc_Rodičia	1716	26,250	,434
	Pomoc_Susedia	226	3,450	,057
	Pomoc_Známi	560	8,560	,141
	Pomoc_Kolegovia	114	1,740	,029
	Pomoc_Iní	450	6,880	,114
Total		6537	100,000	1,652

Prameň: VEGA 11/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, EF UMB, 2011 – 2012.

Očakávania riešiteľov vedecko-výskumného projektu v tomto ohľade vychádzali z hodnotenia aktuálnej spoločensko-ekonomickej situácie rodín na Slovensku, zo štatistík, týkajúcich sa stavu životnej úrovne obyvateľov našej krajiny (Vokoun (eds)., 2006; Kusá-Džambazovič (eds)., 2006; Inštitút finančnej politiky MF SR, Ekonomická analýza 11, 2006; ŠÚ SR, Sociálne štatistiky, 2012) ako aj s odhadovaných trendov vývoja a prekonávania hospodárskej, finančnej, úverovej či spotrebiteľskej krízy v súčasnosti. Na základe toho, mali

oslovení respondenti možnosť vyjadriť svoj názor na vývoj rozsahu neplatenj práce v budúcnosti, pričom vyberali z troch ponúknutých alternatív

- neplatená práca bude v budúcnosti rásť
- neplatená práca bude v budúcnosti klesať
- neplatená práca sa v budúcnosti nebude meniť

Štatisticky spracované výsledky zachytáva Tabuľka 8, ktorá zároveň ukazuje, že vyslovená hypotéza H4 sa nepotvrdila.

Tabuľka 8 Vývoj rozsahu neplatenj práce v budúcnosti

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	klesať	734	16,6	27,2	27,2
	nezmeni sa	1039	23,4	38,5	65,7
	rásť	925	20,9	34,3	100,0
	Total	2698	60,8	100,0	
Missing	System	1737	39,2		
Total		4435	100,0		

Prameň: VEGA 11/1141/11 „Trh práce v kontexte špecifik neplatenj práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku“, EF UMB, 2011 – 2012.

Relatívna prevaha odpovedí potvrdzujúcich trend zachovania nezmeneného rozsahu neplatenj práce aj v budúcnosti (38,5%) a zároveň očakávanie jej rastu (34,3%) naznačuje, že oslovené domácnosti a ich členovia naďalej počítajú s existenciou neplatenj práce a vykonávaním jej jednotlivých druhov. Príčiny, ktoré opýtaných viedli k takémuto stanovisku bolo možné identifikovať na základe obsahovej analýzy voľných odpovedí respondentov. Na základe toho môžeme konštatovať, že za najčastejšie dôvody poklesu rozsahu neplatenj práce boli uvádzané staroba a úbytok síl. Tieto faktory označilo za podstatné 19,8% respondentov, ktorí využili možnosť voľnej odpovede. Naopak, ako najčastejšie dôvody rastu rozsahu neplatenj práce respondenti uvádzali finančné (ekonomické) dôvody, pokles príjmov, nutnosť šetrenia či rast cien. Tieto faktory označilo za podstatné 28,6% respondentov, ktorí využili možnosť voľnej odpovede. Medzi najfrekvencovanejšie príčiny zachovania rozsahu neplatenj práce boli vo výskume označené také konštatovania a vnímanie neplatenj práce, ktoré túto reflektuje ako nevyhnutnú prácu v domácnostiach, ako činnosti, ktoré sa v rodinách vždy robili, robia a budú robiť či ako stabilizované a ritualizované aktivity, ktoré sú samozrejmom súčasťou rodinného života slovenských domácností. Tieto faktory označilo za podstatné 25,5% respondentov, ktorí využili možnosť voľnej odpovede.

ZÁVER

Spracovaná analýza a interpretácia výsledkov prvotného triedenia získaných údajov uskutočneného reprezentatívneho výskumu zameraného na problematiku neplatenj práce, ponúka reflexiu niektorých aspektov jej neekonomických súvislostí.

Medzi základné zistenia, ktoré analýza výsledkov výskumu priniesla patria:

1. Kvalitatívne dimenzie neplatenj práce ako sú motívy, teda príčiny či pohnútky jednotlivca vykonávať niektoré z klasifikovaných kategórií neplatenj práce, zásadne ovplyvňujú postoje k nej. Poznanie, že pri motivácii neplatenj práce prevažujú tie determinanty, ktoré majú citeľne sociálno-vzťahový rozmer dovoľuje predpokladať, že aj postoje vytvárané a formované pri vykonávaní neplatenj práce v ovzduší vzájomných rodinných väzieb, budú pozitívne a relatívne trvalé.
2. Uvedené konštatovanie umocňuje zistenie, že na domácich prácach, ktoré tvoria podstatnú časť neplatenj práce v rodinách, sa podieľajú významným spôsobom práve rodinní príslušníci. Spoliehanie sa na svojich najbližších, dôverovanie vlastným a blízkym osobám odhaľuje dlhodobu živenú a generačne podporovanú predstavu o istej cyklickosti a akoby uzatvorenosti recipročného charakteru vzájomných vzťahov a väzieb medzi najbližšími členmi rodiny, prípadne pokrvného príbuzenstva (gastronomická tradícia zabezpečovania svadobných hostín, rodinná výpomoc pri výstavbe domov, spoločné obrábanie pôdy a zber poľnohospodárskych plodín a iné).
3. Neprekvapuje preto zistenie, že vnímanie perspektívy a vývoja rozsahu neplatenj práce v budúcnosti koreluje s očakávaniami jej zachovania až nárastu. Neplatená práca v podmienkach slovenských domácností je ešte stále prirodzenou a samozrejmou súčasťou ich každodenného kolorytu.

Získané údaje, pochádzajúce z primárneho zberu dát, majú vzhľadom na svoju reprezentatívnosť samozrejme oveľa väčšiu vypovedaciu hodnotu ako je naznačená v tomto príspevku. Ďalšie úrovne triedenia dát dovoľia odhaliť ešte prekrytejšie súvislosti týkajúce sa fenoménu neplatenj práce v podmienkach SR. Rozhodne zaujímavý uhol pohľadu na celú problematiku prinesú rodové determinanty, rovnako však aj regionálne hľadisko, či analýza a komparácia názorov respondentov na neplatenú prácu pochádzajúcich z mestského a vidieckeho prostredia, ako aj skúmanie korelácií neplatenj práce a vzdelania či príjmovej skupiny respondentov.

Použitá literatúra

1. BENERIA, L. 1995. Toward a Greater Integration of Gender in Economics. In: World Development, roč. 23, č. 11, 1995. Dostupné na: http://hmb.utoronto.ca/Old%20SiteHMB/weekly_supp/week-1213/Beneria_GreaterIntegration.pdf (08.10.2012)
2. ENGLAND, P., FOLBRE, N. 2003. Gender and Economic Sociology. Working Paper WP-03-14-2003. In: FILADELFIOVÁ, J. Ženy a muži v práci a v rodine. In: CVIKOVÁ, J. (ed.). 2010. Rodová perspektíva v ekonómii. Bratislava: ASPEKT, 2010, s. 79 – 117. ISBN 978-80-85549-91-1
3. GIDDENS, A. 2000. Sociologie. Praha: Vydavateľstvo ARGO, 2000, 596 s. ISBN 8072031244
4. HARTMAN, H.I., 2000-2001: Rodina ako miesto pre rod, triedu a politický boj: príklad domácich prác. In: Aspekt, č. 1-2, s. 10-24. ISSN 1336-099X
5. HIRWAY, I. 2003. Integrating Unpaid Work in to National Policies in Economic and Social commission for Asia and the Pacific organized by United Nations Development Programme in New York. Dostupné na: http://www.levyinstitute.org/undp-levy-conference/papers/paper_Hirway-Session7.pdf (15.10.2012)
6. CHORVÁT, I. 1999. Muž – otec v súčasnej rodine. Banská Bystrica: EF UMB, 1999, s.115.
7. INŠTITÚT FINANČNEJ POLITIKY MF SR. Porovnanie životnej úrovne na Slovensku v rokoch 1989 – 2005. Ekonomická analýza 11, 2006. Dostupné na: www.financie.gov.sk/ifp (10.10.2012)
8. KUSÁ, Z., DŽAMBAZOVIČ, R. (ed). 2006. Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2006, s. 296. ISBN 80-85544-43-1
9. MINNICH, E. 1990. Transforming Knowledge. Philadelphia: Temple University Press, 1990. ISBN-10: 0877226954
10. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. Trendy sociálneho vývoja v Slovenskej republike. Sekcia sociálnych štatistík a demografie, Bratislava 2012. ISBN 978-80-8121-127-8
11. VOKOUN, J. (ed.). 2006. Megatrendy – dôsledky zmien v demografickom vývoji a urbanizácii na Slovensku. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006. ISSN 1337-0812

Kontaktné údaje

PhDr. Marián Kika, PhD.
Katedra ekonómie
Ekonomická fakulta UMB
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: marian.kika@umb.sk

doc. PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD.
Katedra ekonómie
Ekonomická fakulta UMB
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: miriam.martinkovicova@umb.sk